

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.65>

УДК 336.71

О. М. Карапетян,

к. е. н., доцент, доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8747-7631>

О. А. Колодійчук,

приватний нотаріус, аспірант,

Західноукраїнський національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3947-0507>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

O. Karapetian,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Security and Law Enforcement Activities, West Ukrainian National University*

O. Kolodiyuchuk

Private notary, Postgraduate student, Western Ukrainian National University

CURRENT TRENDS OF FINANCIAL MONITORING IN THE CONDITIONS OF MILITARY ACTIONS

У статті досліджено актуальні виклики та новітні підходи до фінансового моніторингу в умовах воєнних дій. Особлива увага приділяється зростанню ризиків фінансових правопорушень.

Розглянуто основні сучасні тенденції у сфері фінансового моніторингу. Зокрема, визначено посилення регулятивних вимог; адаптація до нових ризиків; посилення міжнародної співпраці; законодавчі зміни та регулятивні ініціативи; вплив на фінансові інститути.

Зазначено, що уряди впроваджують жорсткіші регулятивні заходи, зокрема додаткові закони та зміни до існуючого законодавства для запобігання фінансовим злочинам; використання новітніх технологій (штучний інтелект (ШІ), блокчейн, великі дані та аналіз поведінки), що стає ключовими інструментами, які дозволяють автоматизувати процеси, підвищити точність та швидкість виявлення підозрілих операцій.

У статті акцентовано, що незважаючи на виклики, сучасні технології значно підвищують ефективність фінансового моніторингу. Однак, впровадження цих технологій супроводжується певними викликами, такими як проблеми з конфіденційністю, технічні бар'єри та регулятивні обмеження. Успішне подолання цих викликів є критично важливим для забезпечення ефективного фінансового моніторингу в сучасному світі.

The article examines current challenges and the latest approaches to financial monitoring in the context of military operations. Special attention is paid to the growing risks of financial crimes.

The main modern trends in the field of financial monitoring are considered. In particular, the strengthening of regulatory requirements is defined; adaptation to new risks; strengthening of international cooperation; legislative changes and regulatory initiatives; impact on financial institutions.

Governments are said to be implementing stronger regulatory measures, including additional laws and changes to existing legislation to prevent financial crime; the use of the latest technologies (artificial intelligence (AI), blockchain, big data and behavioral analysis) are becoming key tools that allow automating processes, increasing the accuracy and speed of detecting suspicious transactions. It is argued that financial monitoring in conditions of war especially requires close cooperation between various states and international organizations for effective

information exchange and coordination of efforts in combating financial crimes. Financial institutions are forced to adapt their strategies to new risks, such as cybercrime, which become more common during times of war. It was determined that governments are implementing new legislative and regulatory initiatives, particularly in the field of financial monitoring to prevent financial crimes. It is noted that financial institutions are revising their approaches to risk management and introducing new technologies, improving staff qualifications and strengthening internal control mechanisms.

The article emphasizes that despite the challenges, modern technologies significantly increase the effectiveness of financial monitoring. However, the implementation of these technologies comes with certain challenges, such as privacy issues, technical barriers and regulatory restrictions. Successfully overcoming these challenges is critical to ensuring effective financial monitoring in today's world.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, штучний інтелект, блокчейн, фінансові правопорушення, легалізація протиправних доходів.

Keywords: financial monitoring, artificial intelligence, blockchain, financial crimes, legalization of illegal income.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах війни фінансовий моніторинг набуває особливої актуальності через зростання ризиків фінансових правопорушень, таких як фінансування тероризму, легалізація протиправних доходів. Війна та збройні конфлікти суттєво впливають на економічну стабільність та фінансові системи країн. У цих умовах фінансовий моніторинг стає критично важливим інструментом для забезпечення економічної безпеки та протидії фінансовим злочинам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику протидії легалізації незаконних доходів і питання фінансового моніторингу досліджують багато науковців, серед яких: Акімова О.В., Буткевич С.А., Комісаров О.Г., Скрипка О.Ю., Собакарь А.О. та інші. Однак воєнні дії та збройна агресія

воюючої країни внесли корективи і зміни в системі фінансового моніторингу в сучасних умовах, що потребує додаткового дослідження і вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження сучасних тенденцій фінансового моніторингу під час воєнних дій, акцентуючи увагу на запровадженні новітніх технологій, законодавчих змінах та посиленні міжнародної співпраці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними тенденціями фінансового моніторингу в умовах війни є:

1. Посилення регулятивних вимог. Під час війни уряди часто впроваджують жорсткіші регулятивні заходи для запобігання фінансовим злочинам. Це включає посилений контроль за фінансовими операціями, збільшення вимог до звітності та впровадження нових законодавчих актів. Наприклад, прийняття додаткових законів або внесення змін до діючих, спрямованих на запобігання фінансуванню тероризму та відмиванню грошей.

2. Використання новітніх технологій.

Сучасні технології, такі як штучний інтелект (ШІ) відіграє ключову роль у фінансовому моніторингу. Вони дозволяють автоматизувати процеси виявлення підозрілих транзакцій та аналізу великих обсягів даних. Це особливо важливо в умовах війни, коли кількість фінансових операцій може суттєво зростати.

Штучний інтелект (ШІ) є одним з найпотужніших інструментів у сфері фінансового моніторингу. Вони дозволяють автоматично аналізувати великі обсяги даних, виявляти аномалії та передбачати підозрілі операції. Алгоритми машинного навчання здатні адаптуватися до нових типів загроз, що робить їх ефективними навіть в умовах швидко змінюваного середовища.

Окрім технологій ШІ доцільно розглянути технологію блокчейн, яка забезпечує прозорість та незмінність фінансових операцій, що робить її цінним інструментом для фінансового моніторингу. Завдяки децентралізованій природі блокчейну кожна транзакція фіксується в ланцюжку блоків, який неможливо змінити без виявлення. Це дозволяє зменшити ризики шахрайства та відмивання грошей.

Наступним інструментом в боротьбі з фінансовими правопорушеннями є Великі дані (Big Data). Аналіз великих даних дозволяє фінансовим установам обробляти та аналізувати величезні обсяги інформації, що надходить з різних джерел. Це дає змогу виявляти складні схеми відмивання грошей та інші види фінансових злочинів, які можуть бути невидимими при традиційних методах аналізу [1].

Ще одним інструментом в сфері фінансового моніторингу є аналіз поведінки (Behavioral Analytics).

Аналіз поведінки використовує дані про попередні транзакції для створення моделей типових поведінкових шаблонів. Відхилення від цих шаблонів можуть сигналізувати про підозрілі дії. Цей метод є ефективним для виявлення нетипових транзакцій, що можуть бути пов'язані з протиправною діяльністю.

Перевагами використання сучасних технологій є:

- Автоматизація процесів. Сучасні технології дозволяють автоматизувати процеси моніторингу, зменшуючи людський фактор та підвищуючи точність виявлення підозрілих операцій.
- Підвищена точність. Використання ШІ дозволяє знизити кількість хибних сигналів, що зменшує навантаження на аналітиків.
- Швидкість реагування. Технології забезпечують швидкий аналіз даних та негайне виявлення підозрілих транзакцій, що дозволяє вчасно вживати заходи.

Однак, поряд з перевагами застосування сучасних технологій в сфері фінансового моніторингу доцільно відзначити і деякі виклики їх впровадження, а саме:

- Проблеми з конфіденційністю. Використання великих даних та аналіз поведінки вимагає доступу до великої кількості персональних даних, що може створити ризики порушення конфіденційності.
- Технічні бар'єри. Впровадження новітніх технологій вимагає значних інвестицій у технічну інфраструктуру та кваліфікований персонал.

- Регулятивні обмеження. Зміни у законодавстві можуть обмежувати використання певних технологій або накладати додаткові вимоги щодо їх застосування [2].

Попри це, використання сучасних технологій у фінансовому моніторингу протиправних доходів значно підвищує ефективність боротьби з фінансовими злочинами. Штучний інтелект, блокчейн, великі дані та аналіз поведінки є ключовими інструментами, що дозволяють автоматизувати процеси, підвищити точність та швидкість виявлення підозрілих операцій. Однак, впровадження цих технологій супроводжується певними викликами, такими як проблеми з конфіденційністю, технічні бар'єри та регулятивні обмеження. Подолання цих викликів є критично важливим для забезпечення ефективного фінансового моніторингу в сучасному світі.

3. Міжнародна співпраця.

Війна часто виходить за межі однієї країни, що вимагає тісної співпраці між різними державами та міжнародними організаціями. Така співпраця дозволяє ефективніше обмінюватися інформацією про підозрілі фінансові операції та координувати зусилля щодо протидії фінансовим злочинам на глобальному рівні.

4. Адаптація до нових ризиків.

Фінансові інститути змушені адаптувати свої стратегії до нових ризиків, які виникають під час війни. Це включає не лише традиційні фінансові злочини, але й кіберзлочинність, яка стає все більш поширеною в умовах сучасних конфліктів.

5. Законодавчі зміни та регулятивні ініціативи [3].

У відповідь на військові конфлікти уряди впроваджують нові законодавчі та регулятивні ініціативи. Наприклад, в Україні, під час війни, прийнято закони, що посилюють контроль за фінансовими операціями, зокрема щодо підозрілих транзакцій, пов'язаних з терористичною діяльністю. Законодавство щодо фінансового моніторингу також постійно оновлюється. У 2019 році був прийнятий новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму

та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Основні положення закону включають посилення вимог щодо ідентифікації клієнтів та впровадження ризик-орієнтованого підходу, а також збільшення відповідальності за порушення вимог фінансового моніторингу. Це дало можливість впровадження цифрової ідентифікації для спрощення процесу верифікації клієнтів та оновлення керівництв щодо ризик-орієнтованого підходу.

Основні законодавчі зміни в сфері фінансового моніторингу в країнах Європейського Союзу (ЄС) полягають у перманентному вдосконаленні законодавства у даній сфері. Найважливішими документами є Директиви ЄС щодо запобігання відмиванню грошей (AMLD – Anti-Money Laundering Directives). Остання, П'ята Директива (5AMLD), введена в дію у 2020 році, підсилює прозорість фінансових операцій та розширює перелік суб'єктів, які підпадають під обов'язковий фінансовий моніторинг. Серед ключових нововведень – вимоги щодо реєстрації криптовалютних платформ та гаманців; розширення прав доступу до інформації про бенефіціарів компаній; вимоги щодо посилення контролю за операціями з країнами, що мають високий ризик відмивання грошей [4].

У Сполучених Штатах Америки фінансовий моніторинг регулюється різними законодавчими актами, серед яких Закон про банківську таємницю (BSA - Bank Secrecy Act) та Закон про патріотизм (Patriot Act). У 2021 році був прийнятий Закон про корпоративну прозорість (Corporate Transparency Act), який вимагає від корпорацій та товариств з обмеженою відповідальністю розкриття інформації про своїх бенефіціарів. Це значно ускладнює можливості використання анонімних компаній для відмивання грошей та інших протиправних дій.

6. Вплив на фінансові інститути

Фінансові інститути змушені переглядати свої підходи до управління ризиками та впроваджувати нові технології для забезпечення відповідності новим регулятивним вимогам. Це включає не лише інвестиції в технології, але

й підвищення кваліфікації персоналу та зміцнення внутрішніх контрольних механізмів.

З початком повномасштабної війни в Україні підрозділом фінансової розвідки України переглянуто та оновлено пріоритети роботи. Разом із національними та іноземними партнерами спрямував свої дії на наступні пріоритетні напрями:

- ✓ «співпрацю з FATF з метою санкціонування РФ, в частині виключення її із членства в цій організації та включення до «чорного списку» FATF;
- ✓ координацію роботи з Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL);
- ✓ співпрацю з Егмонтською групою з метою санкціонування РФ в частині виключення її із членства в цій організації;
- ✓ співробітництво з іншими регіональними організаціями за типом FATF, зокрема з APG, з метою ізоляції РФ;
- ✓ забезпечення проведення спільних фінансових розслідувань з іноземними ПФР та співпрацю з іноземними фінансовими регуляторами та відповідними криптовалютними організаціями стосовно превентивних заходів щодо бізнесу з РФ;
- ✓ блокування рахунків колаборантів, розслідування кейсів державних зрадників, оброблення повідомлень про фінансові операції, зупинення фінансових операцій, участі у роботі групи «Task Force» та передання узагальнених матеріалів до правоохоронних органів;
- ✓ координацію роботи з суб'єктами державного фінансового моніторингу та підготовку методологічної інформації для СПФМ, а також співпрацю з громадськістю;
- ✓ проведення Національної оцінки ризиків та оцінки негативного впливу РФ на Світовий порядок і Глобальну фінансову безпеку» [5].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Війна значно ускладнює процес фінансового моніторингу, створюючи нові виклики та ризики. Проте, завдяки посиленню регулятивних вимог, використанню сучасних технологій та міжнародній співпраці, фінансові інститути мають

можливість ефективно протидіяти фінансовим злочинам. Для забезпечення економічної стабільності та безпеки необхідно продовжувати розвивати ці напрямки та адаптуватися до нових умов.

Література

1. Бусол О. Виявлення, розшук та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: міжнародно-правові аспекти і досвід для України. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. 2020. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2374:viyavlennyarozshuk-ta-upravlinnya-aktivami-oderzhanimi-vid-koruptsiynikh-ta-inshikh-zlochyniv&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 12.05. 2024).
2. Фінансова розвідка України: 20 років розвитку та звершень. Державна служба фінансового моніторингу. 2022. <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/20rokiv/2201041816rokivFinMonitoringspredSmallFileSize.pdf> (дата звернення: 17.05. 2024).
3. Акімова О.В. Фінансовий моніторинг в системі державного фінансового контролю: теорія, методологія, практика: монографія. Краматорськ: Донбаська державна машинобудівна академія, 2017. 298 с.
4. Фінансовий моніторинг: офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua> (дата звернення: 12.05. 2024).
5. Кікалішвілі М.В. Стратегія й тактика протидії корупційній злочинності в Україні: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2020. 415 с.

Reference

1. Busol, O. (2020), Vyjavlennia, rozshuk ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanimy vid koruptsiynykh ta inshykh zlochyniv: mizhnarodno-pravovi aspekty i dosvid dlia Ukrainy [Detection, search, and management of assets obtained from corruption and other crimes: international legal aspects and experience for Ukraine], Tsentr doslidzhen' sotsial'nykh komunikatsij NBUB, Kyiv, Ukraine, Available at:

http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2374&catid=8&Itemid=350.

2. State Financial Monitoring Service of Ukraine (2022), “Financial intelligence of Ukraine: 20 years of development and achievements”, available at: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/20rokiv/2201041816rokivFinMonitoringspreedSmallFileSize.pdf>.

3. Akimova, O.V. (2017), Finansovyi monitorynh v systemi derzhavnoho finansovoho kontroliu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Financial monitoring in the system of state financial control: theory, methodology, practice], Donbaska derzhavna mashynobudivna akademiia, Kramatorsk, Ukraine.

4. State Financial Monitoring Service of Ukraine (2024), “Financial monitoring”, available at: <https://fiu.gov.ua> (Accessed 12 May 2024).

5. Kikalishvili, M.V. (2020), Stratehiia y taktyka protydii koruptsiinii zlochynnosti v Ukraini [Strategy and tactics of combating corruption crime in Ukraine], Helvetyka, Zaporizhzhia, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2024 р.